

О. В. Ляхова

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Словотвірний аспект в аналізі концепту ВОЛЯ

Ляхова О. В. Словотвірний аспект в аналізі концепту ВОЛЯ. Стаття демонструє аналіз словотвірних властивостей концепту ВОЛЯ як складного ментального утворення, що є одним з важливих елементів української мовної картини світу. Для структурування картини світу застосовано словотвірний аспект: досліджено словотвірне гніздо із вершиною вол- та словотвірні парадигми з метою встановлення семантичного обсягу концепту ВОЛЯ, простеження семантичних і дериваційних відношень між компонентами словотвірного гнізда.

Ключові слова: концепт, мовна картина світу, словотворення, словотвірне гніздо, дериват.

Ляховая О. В. Словообразовательный аспект в анализе концепта ВОЛЯ. Статья демонстрирует анализ словообразовательных свойств концепта ВОЛЯ как сложного ментального образования, являющегося одним из важных элементов украинской языковой картины мира. При структурировании картины мира задействован словообразовательный аспект: исследовано словообразовательное гнездо с вершиной вол- и словообразовательные парадигмы с целью установить семантический объем концепта ВОЛЯ, проследить семантические и деривационные отношения между компонентами словообразовательного гнезда.

Ключевые слова: концепт, языковая картина мира, словообразование, словообразовательное гнездо, дериват.

Lyakhova O. V. Aspects of word-formation in the analysis of the concept LIBERTY. The paper analyses word-formative properties of the concept LIBERTY as a complex mental formation and an important element of Ukrainian language picture of the world. The paper presents the formative aspect of the research: the research of derivational cluster and paradigms may give the idea of semantic and potential of the concept LIBERTY, allows to trace semantic and derivational relationships between the components of word-formative cluster.

Key words: concept, language picture of the world, word-formation, word-formative cluster, derivative.

Один із ключових підходів сучасної лінгвістики – антропоцентричний, який можна означити діадою «мова – людина», – передбачає всебічне вивчення вмотивованості (детермінованості) мовної системи та її використання у мовленні. При цьому той факт, що вибір мовних засобів зумовлений не тільки нормами певної мови, а й великою мірою прагматичними й ціннісними інтересами мовця, особливостями його світобачення, на сьогодні є беззаперечним.

У процесі розвитку когнітивної лінгвістики («надглибинної семантики», за висловом П. Паршина [19:30]) постають нові завдання, зокрема, пов'язані з визначенням ролі словотворення, чия номінативна функція як «функція ословлювання й означування світу є власне когнітивною» [16:407]. Крім того, як стверджує О. Круглій, нові перспективи в розвитку дериватології в останні десятиріччя також пов'язують з когнітивною наукою, «під впливом якої особливо інтенсивно проходить становлення нової парадигми знань у цій царині» [13:95]. У рамках когнітивного підходу словотворення розглядають «як пізнавальний процес, під час якого за допомогою ментальних операцій відбувається категоризація нового знання та появи нових слів у мові, мовленні та ментальному лексиконі» [3:32].

На здатність словотвірних засобів мови передавати певні елементи картини світу звернув увагу ще О. Потебня. Так, характеризуючи відмінність конструювання мовної картини світу у слов'янських і німецькій мовах, учений показав, що ті елементи картини, які в слов'янських мовах передаються словотвірними афіксами, у німецькій втілюються за допомогою основоскладання. Ці

структурні особливості мов виявляються у внутрішній формі слова і відбивають специфіку мовного бачення світу. О. Потебня у цьому зв'язку писав (цитуюмо мовою оригіналу): «Есть, положим, тема для вещественного значения „спасти“. Чтобы образовать пога. *agentis* „спаситель“, нужно к этой теме присоединить „человек“: спасти-человек (*retten-mensch*). Так прибавка материального слова „вещь“ образует имя действия (спасти-вещь, *retten-sache* = спасение), прибавка слов „место“, „орудие“ – имена места, орудия» [20:38].

Загалом проблеми когнітивної інтерпретації структури мовної картини світу засобами словотвору порушують у своїх працях Л. Арава, Є. Карпіловська, М. Косирева, О. Кубрякова, Т. Вендіна, М. Осадчий, Н. Ярошенко, О. Коляденко, І. Беркешук, О. Круглій, Л. Чумак, О. Шишліна та ін. Науковці з'ясовують роль дериваційних процесів у формуванні різних мовних картин світу, при цьому в центрі уваги мовознавців опиняються як окремі похідні, так і комплексні одиниці словотвору (різні словотвірні типи та гнізда).

Метою пропонованої розвідки є аналіз словотвірних властивостей концепту ВОЛЯ в українській мовній картині світу, виявлення національно-культурної специфіки названого концепту крізь призму словотворення. Ми обрали один із фрагментів такого аналізу, що демонструє національно-культурні риси похідних – членів словотвірного гнізда (далі – *СГ*) із вершиною *вол-* у межах однієї зі смислових зон концепту ВОЛЯ – «бажання». **Матеріалом дослідження** послуговували

374 деривати СГ із вершиною *вол-* [10], джерелами стали тлумачний та етимологічний словники [8;21].

Концепт ВОЛЯ є одним із ключових в українській мовній картині світу, що позначилося на увазі дослідників до його вивчення в різних аспектах: так, Ю. Балацька, Т. Космеда, В. Бездітко, Н. Грозан, Ю. Прадід розглядають поняття *волі* як складової внутрішнього світу людини; Л. Фатєєва, І. Голубовська, О. Маленко, П. Колодченко, Т. Космеда, О. Таран з'ясовують смислове наповнення концепту ВОЛЯ в індивідуально-авторському образі світу; Л. Фатєєва звертається також до паремійної репрезентації концепту, а К. Головенко – до віддзеркалення українського концепту ВОЛЯ в англословній культурі; О. Яцкевич подала комплексне дослідження смислового наповнення та структурної організації концепту ВОЛЯ в українському культурному ареалі. У зарубіжній лінгвістиці до вивчення поняття «*воля*», його обсягу й змісту на матеріалі різних мов зверталися А. Вежбицька, Г. Солохіна, Ю. Апресян, Н. Арутюнова, Ю. Степанов, В. Телія, О. Урисон, О. Шмельов, Т. Вендіна та ін. Проте і вітчизняна, і зарубіжна лінгвістика не мають докладного аналізу словотворчих засобів вербалізації концепту ВОЛЯ, що вважаємо **актуальним** науковим завданням у дослідженні особливостей розгортання цього фрагмента мовної картини світу, зокрема й мовної картини світу українського народу. Ми погоджуємося з думкою О. Крючкової про те, що «для виявлення концептуального змісту мовних одиниць значну цінність становить аналіз словотвірних мікросистем (гнізд, категорій, парадигм, ланцюгів), включених у сферу досліджуваного концепту» [14:256].

Деривати як репрезентанти концепту ВОЛЯ відіграють особливу роль у його вивченні, оскільки самі похідні слова, що мають бінарну формальну й семантичну структуру, називають різноманітні фрагменти дійсності крізь призму семантики твірного слова й зумовлюють таким чином взаємозв'язок явищ, позначуваних ними. Відомо, що деривати найбільш інформативні для вивчення мовної картини світу, тому що «дозволяють побачити (на відміну від простої й непохідної лексики), як була сприйнята певна реалія у світі „як він є“ – через відсилання до яких (вихідних, мотивуючих) сутностей (об'єктів, дій, якостей тощо) вони були осмислені й потім названі» [22:7]. Внутрішня форма похідного слова, яка містить відомості про «старі», успадковані, смисли й «нові», набуті внаслідок творення слова, виявляється провідником до його семантики.

Вивчаючи індоєвропейські мови, А. Мейс говорить про те, що значення індоєвропейського слова складне [18:170], а структурні одиниці – морфеми – виражають різноманітні граматичні відношення й узагальнюють складні психічні процеси, що відбуваються у свідомості носіїв мови. Дослідник стверджує, що «морфологічні елементи, на які ми розкладаємо індоєвропейське слово, не є абстракціями граматиків: це символи, за допомогою яких виражено системи асоціацій, спільних для всіх

осіб того самого мовного колективу. Парадигма є граматичним зображенням сукупності психічних фактів, котрі виявляються приблизно тотожними у цілої групи людей» [18:169]. Власне, йдеться про те, що морфологічні елементи в похідних словах певним чином віддзеркалюють відповідну мовну картину світу.

Погоджуємося з О. Кубряковою, яка розглядає словотворення як «систему забезпечення потреб у виділенні й фіксації особливих структур знання, в об'єктивації й екстеріоризації інтеріоризованих концептуальних структур (ментальних репрезентацій досвіду й знань людини), тобто „пакування“ в мовні форми, що відповідають певним формальним і змістовим вимогам. Такою мовною формою є похідне слово, і саме як одиницю зберігання, вилучення, отримання й систематизації нового знання й варто розглядати цю одиницю» [16:393]. При цьому словотворення як процес спрямоване завжди вибірково: що важливішим для людини є певне поняття, то ширшим буде й мовний простір, який охоплює й розкриває це поняття. Словотворення дає нам певною мірою відповіді на такі питання: «які елементи позамовної дійсності і як словотвірно маркуються, чому вони утримуються свідомістю, оскільки вже сам вибір того чи того явища дійсності об'єктом словотвірної детермінації свідчить про його значимість для носіїв мови», фактично – про певну життєву або соціальну цінність [5:8–9]. Українська мова, що належить до типу флективних синтетичних мов, має формально й семантично складну й багату систему словотворчих засобів, яка відображає виражальні можливості мови, її ресурсоспроможність у передаванні різноманітних значень та їхніх відтінків. Організований масив формантів Г. Кочерга називає «когнітивним інструментом, засобом членування дійсності за допомогою мови», пояснюючи, що, з одного боку, набір словотворчих засобів (як і мова в цілому) слугує для максимально адекватного опису дійсності й розвивається відповідно до потреб у позначенні денотатів, а з другого, – наявні в мові засоби словотворення беруть безпосередню участь у формуванні й оформленні думки відповідно до теорії мовної відносності й закономірностей впливу мови на мислення [12:42].

Одним із важливих для «словотвірної концептології» (позначення О. Крючкової) напрямків досліджень є вивчення формально-семантичної структури СГ. Під час розгляду структури концепту слід урахувувати, що семантичний компонент – показник належності деривата до конкретного СГ міститься в кожній відповідній мовній одиниці. І. Вотякова висловлює думку про те, що феномен СГ спричинений «сюжетним», «ситуативним» характером людського світосприйняття; «у процесі своєї культурно-пізнавальної діяльності людина „зв'язує“ світ, помічаючи й фіксуючи в ньому „очевидні“ відношення між предметами (об'єктами). Носій мови інтуїтивно відчуває в гнізді систему „очевидних“ рольових відношень між словами-явищами» [6:53].

Вершиною СГ концепту ВОЛЯ є корінь *вол-* із морфологічними варіантами *віль-, воль-, віл-, вілл-, волл-*. Члени гнізда розташовані на семи ступенях словотворення, а глибина словотворення дорівнює сімом словотвірним актам. Структурний склад досліджуваного гнізда містить похідні таких лексико-граматичних розрядів української мови, як іменники, прикметники, дієслова, прислівники, дієприкметники і дієприслівники. Вихідний елемент розгортання СГ – іменник *воля* є одним з найдавніших праслов'янських запозичень, яке за походженням пов'язане з чергуванням голосних у слові *velēti* «веліти». За словником-довідником В. Жайворонка «Знаки української етнокультури», слово-концепт ВОЛЯ має значення «свобода, незалежність на противагу неволі, рабству; також в особистому плані – здатність здійснювати, переходити від думки до дії; <...> у народі символізує силу <...>; ставиться понад життя <...>; часто зіставляється з долею, узалежнюється від неї» [9:113]. У тлумачних словниках кількість значень слова варіюється, але всі вони в цілому інтегровані семантичними ознаками «бажання», «сила», «свобода», що становлять собою константні смислові зони в структурі концепту.

У СГ дериват другого ступеня похідності *вільний* (як і похідний від нього прислівник *вільно*) пов'язується з вільною особистістю і концептом «незалежність» [11:65], однак розкриває всі з названих ознак, хоча наступні компоненти відповідного словотвірного ланцюжка (*воля – вільний – вільніший – повільнішати*) звужують свою семантику: *вільніший* і *повільнішати*, за тлумачним словником, стосуються слова *вільний* лише в одному значенні – «який нічим не обмежується, якому ніщо, ніщо не заважає // якому ніщо не стоїть на перешкоді, якого ніщо не стримує // який здійснюється легко, без труднощів» [21].

У сучасних тлумачних словниках домінуючим для лексеми *воля* подається значення, ґрунтоване на семантичному компоненті «бажання», – «одна з функцій людської психіки, яка полягає насамперед у владі над собою, керуванні своїми діями й свідомому регулюванні своєї поведінки // прагнення досягти своєї мети; рішучість» [21]. В аналізованому СГ ця семантична ознака має регулярний характер й реалізується в таких похідних, як *воленька, вольниця, волити, воліти, волю, звільна, зволення, відзволити, дозволити, позволити, призволювати, воління, зволіти* та ін. Увагу привертають складні слова, що репрезентують здатність і прагнення українців до вільного вибору своєї діяльності: *самоволя, самоволець, самоволка, самовольниця, самовольство, самовільний, самовілья, самовільник, самовільність, самовільство, самовільно* тощо; *сваволя, сваволенство, сваволець, сваволити, розсваволитися; свавілець, свавільний, свавільник, свавільність, свавільство, свавільно, свавільниця, свавільничати* та ін. Маючи спільне етимологічне значення, мотивоване словосполученням *своя воля*, і сучасне «схильність діяти за своєю волею, незважаючи на волю й думку інших» [21], деривати *самоволя* і *сваволя* (як і похідні від них) розійшлися в

сучасному вжитку в значеннях, оскільки *свавільною* передусім вважають таку поведінку за своєю волею, яка призводить до «необмеженої влади, відсутності законності, справедливості» [21] і сприймається мовцями як негативна.

Відзначимо в цілому високий відсоток складних слів у проаналізованому матеріалі: це, наприклад, іменники *вільнодумець, вільнолюбство, вільнодумство, волелюбство, самовдоволення, самовдоволеність, воїн-визволитель*, дієслова *вільнодумствувати, божеволіти, збожеволіти*, прикметники *морально-вольовий, вільноринковий, добровольчий, вільнодумний, вільнолюбний, волелюбний, вільновідпущений, вільнонайманний, народно-визвольний, національно-визвольний, мало-задовільний* прислівники *своєвільно, добровільно*, та ін.

За свідченням В. Абаєва, складні слова належать до категорії найдавнішої лексики в багатьох мовах [1:75], що підтверджує й поданий перелік дериватів. Серед таких одиниць – і прикметник *божевільний*. Походження слова стосується словосполучення *божа воля* й пов'язане з тим, що в православній християнській традиції побутувало уявлення про божевільних (юродивих) як виразників *божого воли* [8:222] – тих, хто звільнений Богом і перебуває під його опікою, кому божа воля відкрита більшою мірою, ніж іншим (так, «божими людьми» у 16–17 ст. називали пророків, співців і кобзарів, образи яких перебували на межі пророцтва й божевілля, дивакватості, маргінальності –божий чоловік у «Чорній раді» П. Куліша, Перебендя у творі Т. Шевченка). У сучасному вжитку дериват має стрижневе значення «психічнохвора людина» [21]. Зберігаючи формальну мотивацію тим самим словосполученням *божа воля*, лексема на семантичному рівні мотивується формулою *вільний (звільнений) від Бога* – той, хто відрікся Бога й віддався його антагоністу (тобто своєрідно все ж учинив «за власною волею»). Цікаве й порівняння деривата *божевільний* з його семантичним відповідником у російській мові – лексемою *сумасшедший*, мотивованою словосполученням *сошедший с ума*: в українській мовній картині світу *божевільний* має божу волю чи вільний від неї, у російській – людина зі схожим з погляду медичної практики психічним станом втрачає розум.

Загалом деривати аналізованого СГ із семантичним компонентом «бажання» мають у сучасній українській мові здебільшого прозору семантику. Однак ідіоматичним значенням наділені дериват *поволі* і його похідні *поволенцьки, повільний, повільніший, повільність, повільно, вповільнити* та ін. Якщо звертатися до етимології, то дія, що означається в сучасному слововжитку прислівником *поволі* «не швидко, не поспішаючи» і «поступово, з часом, не відразу» [21], насправді також залежить від особистих бажань і зусиль особи. *Поволі* маємо розуміти не як просто «нешвидко», а як «нешвидко – відповідно до власної волі».

Аналіз парадигматики слова *воля* виявив структурно-семантичні протиставлення на рівні антонімічних пар *воля – неволя* та *воля – безвілья*, які

окреслюють межі семантичних груп «бажання» і «свобода». Перша опозиція зосереджується на значенні деривата *неволя* як «відсутності волі, свободи, повної залежності когось від кого-, чого-небудь» [21], а отже, і нездатності діяти за власною волею. Ця семантика далі розгортається в похідних *неволенька, неволець, волею-неволею, невірний, невірник, невірниця, невірництво, невірничий, невірницький, неволити, невірність, невірньо, неволення, зневолити, заневолити, поневолити, приневолити, підневірний, поневоли* та ін. Маємо зауважити, що ця група похідних – одна з найбільших у досліджуваному СГ, що свідчить про продуктивність слова *неволя* й пов'язаного з ним поняття. Це видається природним, оскільки те, що не виходить за межі норми й тому не становить для людини небезпеки, має меншу градацію понять, означене меншою кількістю мовних одиниць, і навпаки. Відповідно відсутність волі й позбавлення вільної діяльності як важливі обставини життя знаходять повне відображення в мовній свідомості особистості.

Значно меншою кількістю похідних представлено групу одиниць, що стосуються опозиції *воля – безвілля*: *безволля, безвірний, безвірність, безвірньо, збезволити, збезволити, збезволювати, безвольність, безвольно*. У цьому фрагменті СГ відсутні ланки 5–7 ступенів словотворення, що свідчить про відносно невисоку продуктивність дериватів із префіксом *без-*. При цьому сама наявність їх так само свідчить про важливий для мовців характер позначуваних понять. Т. Вендіна, коментуючи одну з робіт А. Журавльова, зазначає: «аналізуючи, на перший погляд, безсистемні утворення з префіксом *без-* в праслов'янській мові, автор доходить висновку, що за допомогою негативувальної префіксації маркувалися не будь-які величини, а лише ті, що стосувалися фундаментальних цінностей слов'ян» [5:11]. Українці, зокрема, утверджуючи *волю* як одну з вищих цінностей, негативно сприймають її відсутність і в первинному, етимологічному (*безволля* як неможливість розпоряджатися чимось на свій розсуд), й у вторинному (*безволля* – брак волі, наполегливості, рішучості) значеннях.

Опозицію дериватів другого ступеня словотворення утворюють похідні одиниці *воленька – неволенька*. Це іменники з об'єктивно-оцінним значенням, які містять у своїй словотвірній структурі емотивно навантажений суфікс пестливості *-еньк-*. Загалом пестливе ставлення людини до когось чи чогось передають в українській мові багато суфіксів, а сама українська мова надзвичайно багата на пестливі форми. Це виявляється, наприклад, у тому, що чимало українських дериватів із суфіксами пестливості, джерелом яких є українська народнопоетична мова, часто не знаходять еквівалентів в інших мовах, зокрема в російській: *козаченьки, чумаченько, чарівниченька, музиченько; їсточки, спатоньки, гулятоньки* тощо. Наявність такої безеквівалентної лексики свідчить, на думку

І. Голубовської, «з одного боку, про більший ліризм і сентиментальність українців порівняно з росіянами, а з другого – про деяку пасивність світосприйняття, що <...> досить чітко простежується в наявності пестливих форм у таких слів-понять, які не можуть бути оцінені як позитивні ні з соціального, ні з індивідуального погляду» [7:55]. У парі, що описується, компоненти оцінювані українцями як позитивний (*воленька*) і негативний (*неволенька*), при цьому тут виявляється ще одна закономірність – наявність в українській мові зменшено-пестливих форм на позначення негативних з позиції мовця явищ (пригадаймо також іменники *хворобонька, воріженьки, нещастячко, війнонька* та ін.). Таке поширення суфіксів зі значенням пестливості на негативні з точки зору аксіології поняття можна пояснити, як зауважує І. Голубовська, психологічними чинниками, зокрема, бажанням мовця суб'єктивно пом'якшити важкі, неприємні враження від поганого в навколишній дійсності [7:57].

Отже, деривація як тип номінації є одним із важливих способів мовної категоризації концепту ВОЛЯ, репрезентованого в українській мові 374 похідними в межах СГ із вершиною *вол-*. Одиниці СГ мають високу регулярність в українському дискурсі. У СГ репрезентанти концепту ВОЛЯ об'єктивують значущі для носіїв української мови аспекти концептуалізації знань про *волю* як явище дійсності. До основних семантичних груп концепту належать групи, що стосуються понять «бажання», «влада», «свобода».

Ці значення активно реалізуються в українській національній культурі як релевантні для її носіїв: приміром, у творах Т. Шевченка *воля* відповідно до традиційних народних уявлень постає як *сподівана воля, воля-доля, добро святе, святая правда – воля, святая воленька, свята воля (Бо де нема святої волі, не буде там добра ніколи), воля як світ (Сон мені приснився! Ніби знову я на волю, на світ народився)* тощо; у численних пареміях *воля* постає дорожчою за гроші і навіть за саме життя, бо *Хоч і спина гола, аби своя воля, Хоч за три дні перед смертю волі побачить, Життя не має ціни, але воля дорожча життя*; споконвічна національно-визвольна боротьба українців відбувалася саме *за волю, за щастя*; і навіть перші рядки національного гімну утверджують *волю* як вищу цінність.

Семантичний компонент «бажання» втілюється в домінуючому словниковому значенні слова *воля*, пов'язаному з бажанням діяти на власний розсуд. У подальших дослідженнях слід звернути увагу на інші смислові компоненти концепту ВОЛЯ, репрезентовані похідними одиницями СГ із вершиною *вол-*. Цікавим буде й більш глибокий порівняльний аналіз національно-культурної специфіки названого концепту крізь призму словотворення в різних мовах. Варті уваги також й інші аспекти проблеми, пов'язані з великою кількістю семантичних ролей і мотивувальних ознак членів відповідного СГ.

Література

1. Абаев В. И. Сложные слова – хранители древней лексики / В. И. Абаев // Вопросы языкознания. — 1983. — №4. — С. 75—85.
2. Бабакова О. В. Словотвірно-когнітивна модель концепту «барвінок» в українській мовній картині світу [електронний ресурс] / О. В. Бабакова, О. Г. Хомчак // Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. — 2012. — № 1. — С. 23—28. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vznu_fi_2012_1_6.pdf
3. Беркешук І. С. Мутаційний словотвір у формуванні мовної картини світу / І. С. Беркешук // Філологічні студії / Криворізький національний університет. — Кривий Ріг, 2013. — № 9. — С. 31—36.
4. Вежбицкая А. Воля / А. Вежбицкая // Вежбицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов / Пер. с англ. А. Д. Шмелева. — М. : Языки славянской культуры, 2001. — С. 241—246.
5. Вендина Т. И. Русская языковая картина мира сквозь призму словообразования (макрокосм) / Т. И. Вендина. — М. : Индрик, 1998. — 236 с.
6. Вотякова И. А. Словообразовательный аспект в анализе концепта радость (на материале русского и испанского языков) / И. А. Вотякова // Вестник Удмуртского университета. История и филология. — 2011. — Вып. 2. — С. 53—58.
7. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу : монографія 2-е вид., випр. і доп. — К. : Логос, 2004. — 284 с.
8. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / колект. автор; голова ред. колегії О. С. Мельничук. — К. : Наукова думка, 1982—2006. — Т. I—VI. — Т. I : А—Г / уклад. Р. В. Болдирєв та ін. — 1982. — 632 с.
9. Жайворонок В. Знаки української етнокультури : Словник-довідник / В. Жайворонок. — Київ : Довіра, 2006. — 703 с.
10. Карпіловська Є. А. Кореневий гніздовий словник української мови : гнізда слів з вершинами-омографічними коренями / Є. А. Карпіловська. — К. : Українська енциклопедія імені М. П. Бажана, 2002. — 912 с.
11. Космеда Т. А. Концепт ВОЛЯ у свідомості мовної особистості та категорія / Т. А. Космеда // Записки з загальної лінгвістики : збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Одеський нац. ун-т імені П. І. Мечникова. — Одеса : Астропринт, 2001. — Вып. 3. — С. 65—74.
12. Кочерга Г. Лінгвістичний антропоцентризм і теорія мовної картини світу як основа дослідження історичної дериватології української мови [електронний ресурс] / Г. Кочерга // Мовознавчий вісник. — 2012. — Вып. 14—15. — С. 41—46. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mv_2012_14-15_8.pdf
13. Круглій О. Р. Відображення концептуальної картини світу комбінувальними формами / О. Р. Круглій // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки / Волин. нац. ун-т імені Лесі Українки ; [редкол. : Г. Л. Аркушин та ін.]. — Луцьк, 2011. — № 3 : Філологічні науки. Мовознавство, Ч. 1. — С. 95—99.
14. Крючкова О. Ю. Когнитивная лингвистика и словообразование [електронний ресурс] / О. Ю. Крючкова // Прикладна лінгвістика і лінгвістичні технології. Тези наукової конференції Megaling'2012. — Київ, 2012. — С. 256—265. — Режим доступу : http://megaling.ulif-com.ua/attachments/article/37/Kruchkova_O.pdf
15. Кубрякова Е. С. Роль словообразования в формировании языковой картины мира // Серебренников Б. А. Роль человеческого фактора в языке : Язык и картина мира / Б. А. Серебренников. — М. : Наука, 1988. — С. 141—172.
16. Кубрякова Е. С. Роль словообразования и производного слова в обработке знаний / Е. С. Кубрякова // Кубрякова Е. С. Язык и знание : На пути получения знаний о языке : Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Рос. академия наук. Ин-т языкознания. — М. : Языки славянской культуры, 2004. — 560 с.
17. Лисиченко Л. А. Структура мовної картини світу / Л. А. Лисиченко // Мовознавство. — 2004. — № 5—6. — С. 36—41.
18. Мейе А. Введение в сравнительное изучение индоевропейских языков / Антуан Мейе. — М. ; Л. : Гос. соц.-экон. изд-во, 1938. — 512 с.
19. Паршин П. Теоретические перевороты и методологический мятеж в лингвистике XX века / П. Паршин // Вопросы языкознания. — 1996. — № 2. — С. 19—42.
20. Потєбня А. А. Из записок по русской грамматике [електронний ресурс] / Александр Афанасьевич Потєбня, Академия наук СССР. Отделение литературы и языка ; под общ. ред., предисл., вступ. ст. В. И. Борковский. — М., 1958. — Т. 1/2. — 536 с. — Режим доступу : http://elibrary.gnpbu.ru/text/potebnya_iz-zapisk-po-russkoy-grammatike_t1-2_1958/go,2;fs,1/
21. Словник української мови : в 11 томах [електронний ресурс] / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. — Онлайн-версія «Словника української мови» в 11 томах. — Том 1—11. — К. : 1970—1980. — Режим доступу : <http://sum.in.ua>
22. Улуханов И. С. Словообразовательная семантика в русском языке и принципы ее описания / И. С. Улуханов. — М. : Наука, 1977. — 255 с.
23. Фатєєва Л. Концепт «воля» в поезії Тараса Шевченка / Л. Фатєєва // Лінгвістичні студії. — Вып. 18. — С. 293—297.
24. Фатєєва Л. М. Лінгвокультурологічний концепт «воля» (пареміологічний аспект) / Л. М. Фатєєва // Наукові праці. — 2007. — Т. 2, № 54. — С. 91—94.
25. Чумак Л. М. Роль дериваційних процесів у формуванні англословної картини світу / Л. М. Чумак // Нова філологія. Збірник наукових праць. — 2012. — № 51. — С. 194—197.
26. Шишліна О. Поняття словотвірного концепта / О. Шишліна // Філологічні науки. — 2011. — Вып. 8. — С. 110—115. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Fil_Nauk_2011_8_18.pdf
27. Яцкевич О. О. Концепт «Воля» в українській мовній картині світу : автореф. дис ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Ольга Олександрівна Яцкевич. — Харків : Б. в., 2009. — 19 с.